

Förbandsbesöksrapport Upplands Flygflottilj F 16

8 november 2023

Pliktrådet

Enligt förordning 2017:1249 utgör Pliktrådet det centrala medinflytandeorganet för totalförsvarspiktiga under grundutbildning. Pliktrådet, som består av fem värnpliktiga väljs på den årliga Värnpliktskongressen, företräder samtliga värnpliktiga och bedriver intresse- och rättighetsbevakning för deras räkning. Förbandsbesök är en viktig del i Pliktrådets löpande verksamhet.

Rapporten

I rapporten redovisas de intryck som gavs vid besöket. Den belyser såväl brister och utmaningar som det som fungerar väl och annat som bidrar till positiv utveckling på förbandet. Genom detta uppmuntrar vi även andra förband att ta efter goda exempel och gemensamt arbeta för att utveckla verksamheten i enlighet med utbildningens mål och främja goda utbildningsförhållanden.

Innehållet i rapporten har kommunicerats med berört förband, som har lämnat synpunkter på dess innehåll. Den utgör också en dialog med besökt förband, som får möjlighet att åtgärda fel och brister som följs upp under ett andra besök. Därefter kommer rapporten att delges berörd LMA via Pliktrådet, samt relevanta funktioner inom Försvarsmakten. Rapporten publiceras även på www.pliktradet.se samt delges media, riksdagen och Regeringskansliet. Rapporten reflekterar Pliktrådets syn på verksamheten.

Rapporten ligger till grund för den slutrapport som Pliktrådet författar under kvartal två.

Pliktrådets besökare:

Alice Nilsson

Yasmine Malla

Information om förbandet

Upplands flygflottilj F 16 ligger beläget i Uppsala och är en del av Uppsala garnison. Flottiljen utbildar för värnpliktskullen 23–24 tre plutoner på ett kompani. Två av dessa plutoner är så kallade säkplutoner, vilka utbildas till flygbassäkerhetssoldater. Den tredje plutonen är en funktionspluton som utbildar många olika befattningar, bland annat tekniker, mekaniker, luftbevakare och signalister. Sammanlagt för värnpliktskullen 23–24 ryckte 151 värnpliktiga in.

Sammanfattning av rapporten

- De värnpliktiga som genomför befattningsutbildning på annan ort ska enligt deras uppfattning inte fått reda på detta innan inryck. Informationsdelgivningen saknas främst hos mekaniker och luftbevakare. Även flygbassäkerhetssoldaterna berättar om att de fått till sig information om sin utbildning från Plikt- och prövningsverket som inte ska stämma in på den information de fått av förbandet.
- Vid besöket uppmärksammades dels ett önskemål men också ett behov av att ge de värnpliktiga en fördjupad utbildning om deras rättigheter. Utbildningen bör enligt Pliktrådets uppfattning omfatta allt från ersättningsnivåer, ledighet, till hur man har rätt att påverka sin utbildning genom att utöva medinflytande.
- Den jargong som råder mellan värnpliktiga och befäl uppfattas av Pliktrådet som god. De värnpliktiga berättar om att de uppskattar när befälen är med i verksamheten och att detta bidrar till ett gott förtroende.
- Infrastrukturella begränsningar i form av slut på sängplatser, små kontor för befäl, för få lektionssalar och att förbandet inte har ett eget övnings- eller skjutfält skapar en oro hos Pliktrådet om hur arbetsmiljön framöver kommer se ut både för värnpliktiga och befäl. Pliktrådet ser ett behov av att redan nu börja se över utbyggnationer för en god framtida arbetsmiljö.

Arbetsmiljö & säkerhet

Vid besöket hade skyddsassistenter inte fått någon fördjupad utbildning inom sitt uppdrag som förtroendevald. Detta var dock planerat och skulle genomföras inom snar framtid.

Befäl på olika nivåer på förbandet berättade om en stor infrastrukturell begränsning. Bland annat har förbandet inget eget övnings- eller skjutfält, samt är kraftigt begränsat till antalet lektionssalar. Just nu arbetar dessutom fyra befäl på en ytterst liten yta där de får trängas med kontorsplatser. Detta menar befälen leder till att det blir svårare att vara lösningsorienterad och initiativtagande vid behov av återtag eller omfallsplanering i utbildningen. Pliktrådet uppfattar att den finns en rädsla för att anställda befäl inte kommer att orka jobba kvar på grund av deras fysiska arbetsmiljö. Pliktrådet har inga anmärkningar på förbandets arbetssätt men eventuell framtida befälsbrist eller infrastrukturella begränsningar kommer onekligen att resultera i en sämre värnpliktsutbildning.

Försvarshälsan

Försvarshälsan tillhör Uppsala garnison och förser både F 16 samt FM UndSäk C med vård för värnpliktiga. I dagsläget är det fyra sjuksköterskor, en psykolog och två fysioterapeuter som bemannar. Försvarshälsan upplever att dialogen med förbandet är mycket god. De deltar på kompanirapporter vilket främjar samarbetet och ger dem en bra insikt i verksamheten. Vid

Pliktrådets besök uppges de värnpliktiga främst söka hjälp för infektioner och belastningsskador men att det inte avviker från normalbilden.

F 16 har i år haft ett antal avrustningar tidigt i utbildningen där fysioterapeuten vittnar om att tidigare skador de värnpliktiga haft innan påbörjandet av grundutbildning legat till grund för att denne inte kunnat fullfölja sin utbildning. Fysioterapeuten påpekar att detta kunnat upptäckas redan vid mönstring och även fått en bedömning av skadans grad, om Plikt och Prövningsverket hade haft en fysioterapeut på plats. I dagsläge är detta inte fallet och försvarshälsan måste därmed avskilja individer tidigt vilket de anger är synd både för individen som skadat sig på nytt eller ville genomföra sin grundutbildning, men blir även en förlust för förbandet.

Försvarshälsan trycker även på skyldigheten att informera Plikt och prövningsverket om förändring i hälsoläge innan inryck. De upplever att det är otydligt för den värnpliktiga att den är skyldig att göra det och därmed görs det inte.

Fysisk belastning

De värnpliktiga lyfter inget specifikt. Försvarshälsan upplever att antalet som söker för överbelastningar inte avviker från normalbilden, de upplever även att de gånger värnpliktiga får söka på nytt för samma skada har den värnpliktiga inte tagit sin begränsning i tjänstbarhet på allvar. De värnpliktiga upplever att när de kommer in i befattningsskedet och får andra instruktörer än sin plutonchef så berättar de inte för befälet vilken begränsning de har. Pliktrådet uppmuntrade förbandets förtroendevalda till kamrathjälp, om de ser någon med en begränsning kan de hjälpa varandra att anmäla det.

Psykisk hälsa

F 16 har en värnpliktskonsulent som sitter i anslutning till de värnpliktigas kasern. De värnpliktiga får vid inryck en broschyr "behöver du prata?" som delas ut av konsulenten. I denna finns nummer till denne samt tips om när man ska söka hjälp samt information om exempelvis inrycksstress-symptom och omställningar i civila livet. De värnpliktiga upplever att konsulenten finns lättillgänglig. Konsulenten och försvarshälsan upplever att de har ett bra samarbete där de kan hänvisa värnpliktiga till varandra utifrån behov. Försvarshälsan uppges inte att det kan se ett mönster i varför de värnpliktiga söker sig till värnpliktskonsulententent.

Attityder & jargong

Pliktrådets uppfattning från besöket är att den jargong som råder mellan värnpliktiga och befäl är god. De värnpliktiga ur 2.pluton berättar om hur deras befäl deltagit under en fältvecka där de sovit i skogen tillsammans med de värnpliktiga vilket var uppskattat. Detta menade de värnpliktiga hade lett till att man på ett mer avslappnat sätt vågat samtala och skapa en relation till sitt befäl.

Vad som dock uppfattas problematiskt under besöket är att det verkar finnas ett behov av samverkan mellan befäl ute på plutonerna. Detta uppfattar Pliktrådet gäller samtliga plutoner. Bland annat berättar de värnpliktiga om att de får olika direktiv vad gäller hur man bedriver viss typ av tjänst eller vilken lägsta nivå som förväntas av de värnpliktiga vid visitationer.

Plikträdet uppmanar de förtroendevalda att lyfta punkten på plutonens timma samt att försöka samla konkreta exempel på när de upplever att det ges olika direktiv. På så sätt kan de föra en konstruktiv dialog med sina befäl. Plikträdet vill också lyfta ett gott exempel från Försvarsmedicincentrum i Göteborg där befälen efter samtal med de värnpliktiga valt att samlas 15 minuter innan tjänsten börjar för att koordinera befälslaget. Detta hade gett mycket god effekt och de värnpliktiga upplevde att utbildningen skedde mer samordnat. Efter dialog med förbandet framkommer det att detta redan görs rutinmässigt. Plikträdet uppmanar då att se över rutinen för detta så att samordningen ses över, samt att värnpliktiga hjälper plutonslagen att komma med konkreta exempel då olika direktiv ges.

På 3.plut framkommer det efter samtal att det finns problematik med att plutonen har en viss jargong mot en av grupperna i plutonen. Plutonen har delats upp i sina olika verkansgrupper, och genomför all utbildning i dessa. En av grupperna skall, enligt Plikträdet uppfattning, bemötas som om den gruppen alltid är sist under övningar eller sist klara med visitationer. Detta ska i sin tur ha lett till att de andra grupperna i plutonen refererar till den gruppen som den som alltid kommer sist. Problemet som Plikträdet uppfattar från övriga grupper är att de inom plutonen börjat vända sig mot gruppen genom att tala dåligt och nedvärderande om medlemmarna i den. Efter samtal med förtroendevalda uppmanar Plikträdet dem att ta upp och belysa problematiken på plutonens timme. Plikträdet vill också med detta stycke uppmana plutonchefen att samtala om jargongen, samt bevaka om problemet kvarstår eller förvärras.

Efter dialog med förbandet har värnpliktskonsumenten tagit fram ett utbildningspaket gällande uppförandekod, värdegrund och ovälkommet beteende som samtliga plutoner på kompaniet genomfört. Utbildningen omfattar både föreläsningar och workshops. Utbildningen ges vid två tillfällen, ett i anslutning till de första fältveckorna, och en efter julleidighet. Plikträdet ser positivt på detta och kommer följa upp om en andra utbildning genomförts vid Plikträdet andra besök.

För värnpliktskullen 23–24 är det första gången för F 16 som det utbildas gruppchefer med försteg, det vill säga att de som ska utbildas till gruppchefer rycker in ett visst antal veckor före andra befattningar. Övergången mellan då gruppcheferna skulle blandas med soldaterna var något som förbandet uttryckte oro för vid Plikträdet besök under sommaren då endast gruppcheferna hade ryckt in. Vid besöket för rapporten upplever Plikträdet, efter samtal med både värnpliktiga och befäl, att övergången har fungerat bra. Plikträdet uppmanar förbandet att fortsätta utvärdera övergången för att de värnpliktiga ska få ge sin bild av den. Detta för att även framtida värnpliktskullar ska kunna genomföra goda övergångar.

Avbruten utbildning

Vid besöket har 6st individer avbrutit sin utbildning vid förbandet.

Boendemiljö & vistelseutrymmen

Överlag upplevs de värnpliktigas boendemiljö som god. Plikträdet rapporterade i förra årets besöksrapport från F 16 att det fanns en omfattande vädringsrutin på en av kasernerna på grund av ett icke fungerande ventilationssystem. Detta system ska nu vara renoverat och vädringsrutiner vara ett minne blott.

Materiel & personlig utrustning

Vid Pliktrådets besök hade samtliga värnpliktiga fått ut regnställ. Detta hade dock delats ut först en vecka innan besöket. Utöver det har de värnpliktiga också fått ut de nya skyddsglasögonen, skyddsglasögon 10. Dessa ska, enligt de värnpliktiga, fungera bra. Istället för stridsäck 12 ska de värnpliktiga fått ut stridsäck 2000. Detta ska ha skett på grund av en kvantitativ brist på stridsäck 12. Stridsäck 2000 ska enligt de värnpliktiga sitta dåligt på kroppen och orsaka skav. Pliktrådet uppmanar de värnpliktiga till att avvikelserapportera alla skav eller problem som orsakas av ryggsäcken.

Dagen innan Pliktrådets besök hade förbandet samlat samtliga kvinnor. Där fick de redovisa för bataljonen vad som fungerar bra eller dåligt med de underkläder som ges ut till kvinnorna. De värnpliktiga som Pliktrådet samtalar med berättar om att det på mötet konstaterades att de kortare trosor som ges ut ger skavsår och domningar i benen. Mötesdeltagarna hade också konstaterat att komfort-bh:n ger skav, dels i armhålorna, men också av den dragkedja som är placerad mellan bröstet på bh: n.

Samtalet arrangerades efter att värnpliktiga och anställda anmält, dels på NVK- (nätverk värnpliktig kvinna) och NOAK-möten (nätverk officer/anställd kvinna), att det var problem med underkläderna. Kvinnorna på förbandet hade också önskat att få ersättning för att kunna köpa in egna underkläder, vilket var något som diskuterades på mötet. När Pliktrådet samtalar med de värnpliktiga som varit med på mötet, får vi uppfattningen om att de kände sig hörda och väl bemötta.

Från mötet skulle förbandet nu se över möjligheten att ge ut ersättningar för egen inköpt materiel, eller köpa in andra bh:ar och trosor. Pliktrådet uppmanar förbandet att avvikelserapportera alla skav och problem som dyker upp kopplat till underklädesfrågan. Detta för att skriftligen få hur många som upplever problem, samt hur dessa visar sig.

Efter dialog med förbandet efter genomfört besök har de värnpliktiga kvinnorna fått 3000kr att köpa in privata BH:ar för. Kompaniet har också fått påminnelse från förbandet att fortsätta avvikelserapportera varje enskilt skav och problem kopplat till BH.

När Pliktrådet samtalar med de värnpliktiga berättar de att de inte fått den tid de behöver för persedelbyte. De hade haft ett tillfälle då de skulle få byta sådant som var trasigt, men inte getts tid för att byta sådant som var för stort eller för litet i storlekar. De värnpliktiga uppfattar att de frågat om tid för persedelbyte, men att detta inte hade getts. Pliktrådet uppmanar plutonsledningarna att möjliggöra detta så snart som möjligt.

Medinflytande

Vid Pliktrådets besök hade de förtroendevalda ännu inte fått en fördjupad utbildning i sitt uppdrag. Värt att notera är att de förtroendevalda blivit valda två veckor innan besöket. De förtroendevalda hade däremot fått en kortare utbildning inom medinflytande. När Pliktrådet samtalar med förbandet framkommer det att en fördjupad utbildning är inplanerad, som ska belysa ämnet medinflytande i stort, men också specifikt för varje roll. Pliktrådet kommer följa upp utbildningen i medinflytande tillsammans med förtroendevalda och LMA.

Vid dialog med de förtroendevalda uppmärksammades det att de värnpliktiga inte upplever sig ha koll på vilka rättigheter eller skyldigheter de omfattas av. Det gäller dels vilka typer av ersättningar de har rätt till, dels frågor som rör ledighet, disciplinärenden med mera. Efter dialogen uppfattar

Pliktrådet att även rätten till medinflytande, eller inom vilka frågor man kan påverka, är otydligt. Detta är dock förstäligt då den utbildningen ännu inte ägt rum.

Pliktrådets kortsiktiga lösning är att förse förtroendevalda med ett sammanställt underlag för var värnpliktiga kan hitta juridiskt stöd. Den långsiktiga lösning Pliktrådet ser är att förbandet ser över när i tid de utbildar de värnpliktiga inom sina juridiska rättigheter och skyldigheter för att få bästa möjliga effekt, samt att de kontinuerligt repetitionsutbildar inom ämnet under hela utbildningstiden.

Pliktrådet vill också uppmana förbandet, med hänvisning till § 4 ur Försvarsmaktens Föreskrifter om medinflytande för totalförsvarspliktiga, att ge samtliga värnpliktiga en utbildning inom medinflytande och hur de har möjlighet att påverka sin utbildning. Detta för att utveckla verksamheten i enlighet med utbildningens mål och i syfte att i övrigt främja goda utbildningsförhållanden.

I övrigt uppfattar Pliktrådet att plutonens timme upplevs som bra och välfungerande.

Efter dialog med förbandet delar LMA inte uppfattning med de förtroendevalda. LMA menar att förtroendevalda ska ha genomfört utbildning inom medinflytande, men bekräftar även att kompaniet kommer komplettera denna tillsammans med information från adjutant om värnpliktigas rättigheter. Pliktrådet kommer följa upp detta vid besök två.

Meningsfull utbildning

Pliktrådets uppfattning är att utbildningen vid flottiljen bedrivs med god metodik och där syftet tydliggörs för de värnpliktiga. Vid osäkerheter berättar de värnpliktiga om att de kan fråga sina befäl och att de då får en förklaring. De värnpliktiga berättar om att de över lag är mycket nöjda med utbildningen.

Information & mönstring

Förbandet skall sedan tidigare haft problem med att värnpliktiga som skrivs in för att utbildas som flygbassäkerhetssoldater antingen blivit lovade från plikt- och prövningsverket, eller genom egen förväntansbild eller uppfattning, fått till sig att man skall utbildas med hund. Detta har varit ett återkommande problem och något Pliktrådet följt upp. Efter samtal med värnpliktshandläggaren framgår det att enligt de befattningsbeskrivningar förbandet skickar in till Plikt- och prövningsverket så ska inte hund stå med. Detta är något Pliktrådet bekräftar vid besök av Plikt- och prövningsverket och vi fick se befattningsbeskrivningarna.

Utifrån resonemang med värnpliktshandläggaren finns det en teori om att värnpliktig eller inskrivningshandläggare kanske använder sig av Försvarsmaktens befattningsguide som referens. I Försvarsmaktens befattningsguide beskrivs flygbassäkerhetssoldaterna som en befattning som jobbar med hundar, vilket för visso är korrekt, men som inte stämmer för de som utbildas vid F 16. Det Pliktrådet uppmanar förbandet till att göra är att i så tidigt skede som möjligt skriftligen informera de värnpliktiga flygbassäkerhetssoldaterna om att någon utbildning med hund inte kommer ske. Detta för att individerna i fråga ska få en så korrekt förväntansbild som möjligt i ett så tidigt skede som möjligt, och på så sätt kunna förbereda sig mentalt på den utbildning som kommer genomföras. Pliktrådet kommer också ta med sig detta i samtal med Plikt- och Prövningsverket och trycka på till inskrivningshandläggarna att informera om vad som gäller specifikt för F 16.

Plikträdet blev också informerade, efter samtal med berörda värnpliktiga, om att de tekniker från F 16 som genomför CBU (central befattningsutbildning) i Luleå inte visste om detta då de började sin utbildning. Detta hade i sin tur lett till en frustration då de under längre tid skulle befinna sig borta från sina plutonkamrater, men också längre ifrån sin familj och få längre restider. Även här är det viktigt från förbandet att skriftligen informera de som skrivs in för mekaniker vart deras utbildning kommer att genomföras.

Vid besöket blev Plikträdet varse om att de som utbildas till luftbevakare först efter inryck blivit informerade om att de ska genomföra befattningsutbildning på annan ort. Detta ska enligt förbandet vara på grund av att man beslutat att luftbevakarna ska utbildas tillsammans med stridsledningscentralen som sitter på annan ort. I år hade detta beslut dröjt, vilket lett till att informationen inte nått de värnpliktiga förens efter inryck. Plikträdet trycker på att värnpliktshandläggaren säkerställer att de orter utbildningen kan komma att placeras på står med som alternativ i befattningsbeskrivningarna vid inskrivning, och att förbandet så snart som inryck har skett informerar berörda värnpliktiga om hur situationen ser ut, anledningen till denna, och vart man kan komma att utbildas.

Plikträdet upplevde efter återkoppling till förbandsledningen att detta togs på allvar och att informationsdelgivningen till framtida värnpliktskullar ska ses över. Plikträdet vill trycka extra på att skriftligen delge information, då muntlig information tenderar att glömmas bort. Detta var något förbandet skulle se över, där de ville tillse att värnpliktiga vid inryck får en skriftlig befattningsbeskrivning som innefattar information om utbildningen. Plikträdet ser positivt på detta.

Meningsfull fritid

Vid besöket får Plikträdet uppfattningen om att de värnpliktiga har goda möjligheter till att använda sin fritid till de aktiviteter som de anser passa sig. De värnpliktiga har möjlighet att ta sig in till centrala Uppsala, samt har ett Soldathem som ligger inne på garnisonsområdet i nära anslutning till boendekasernerna. De värnpliktiga får ut schema i god tid för att kunna planera både lediga kvällar samt tjänstefria helger.

Resor

Under besöket framkom det att de värnpliktiga som reser längre sträckor har problem med att de får orimligt långa resvägar. Värnpliktiga berättar också att kommunikationen till adjutanten är bristfällig och att vederbörande ofta är svår att få tag på. Vid besöket träffade Plikträdet en av adjutanterna och återkopplade detta, men träffade inte den adjutant som ansvarar över resebokningen.

Plikträdet uppmanade de värnpliktiga med längre sträckor att lägga fram konkreta förslag på ändrad resväg, samt att adjutanten kontaktar reseavdelningen och följer upp om möjligheten finns för de berörda värnpliktiga att få sina önskade resor.

Soldathem

De värnpliktiga som Plikträdet talade med uppfattas som nöjda med den verksamhet soldathemmet bedriver, samt hur de ges möjlighet att besöka soldathemmet. Vid besöket var Plikträdet inte förbi soldathemmet.

Avslutning

Plikträdet vill tacka värnpliktskonsulenterna som tog emot oss för besöket, samt de förtroendevalda som berättade om sina upplevelser. Slutligen vill Plikträdet också säga tack till förbandsledningen som tog emot Pliktrådets reflektioner med en konstruktiv dialog. Vi ser fram mot att besöka Upplands Flygflottilj igen!

Alice Nilsson
Ordförande, förbandsansvarig F 16

070-848 61 84
alice.nilsson@pliktradet.se